

MEGHÍVÓ

LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI EGYETEM
Egyházzene Tanszék
LFZE–MTA–TKI Egyházzenei Kutatócsoport

Hagyomány és megújulás a liturgiában és zenéjében

szimpózium
a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
Egyházzene Tanszéke
újraindításának 20. évfordulóján

2010. szeptember 8–10.

Régi Zeneakadémia, Kamaraterem

(1064 Budapest, Vörösmarty u. 35., I. em.)

2010. szeptember 8. szerda

9.00 elnök: TÖRÖK JÓZSEF (PPKE HTK, LFZE ET)

MARÓTH MIKLÓS (az MTA alelnöke, PPKE BTK,
Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet)

Hagyomány és megújulás a kultúrában

KOVÁCS IMRE

Liturgia és oltárkép a középkorban: az eredet kérdése

HAFENSCHER KÁROLY

*Mennyiben volt konzervatív és mennyiben forradalmi
Luther liturgiareformja?*

Hagyomány és megújulás az evangélikus istentiszteleti életben

KOVÁCS ANDREA

„...secundum chorum almae ecclesiae Quinqueecclesiensis”

s z ü n e t

10.30 elnök: BÓDISS TAMÁS (LFZE ET)

RIHMER ZOLTÁN

Szabályozott megújulás

Egyházjog és egyházzene az ellenreformációtól a liturgikus reformig

KINCZLER ZSUZSANNA

Telemann, az egyházzenesz

KURCZNÉ SZASZOVSKY ÁGNES

A Veszprémi Pontifikále templomszentelési ordója

KÓVÁRI RÉKA

Hagyomány és megújulás a Kájoni Cantionale kiadásában

e b é d s z ü n e t

14.00 elnök: HAFENSCHER KÁROLY (teológus, LFZE ET)

KUMINETZ GÉZA

A homília helye és szerepe a liturgiában

HORVÁTHNÉ CSOMÓ ORSOLYA

*Hagyományörzés és megújulás a XVII–XVIII. századi Zágrábban
– egy újra-felfedezett graduále tapasztalatai*

FINTA GERGELY

*Wenn wir in höchsten Nöten sein... – Vor deinen Thron...
J. S. Bach két korálelőjátéka*

s z ü n e t

15.30 elnök: KUMINETZ GÉZA (PPKE HTK)

TÖRÖK JÓZSEF

A hagyomány és megújulás 1960–70 között a katolikus liturgiában

DEÁKNÉ KECSKÉS MÓNIKA

Régi és új együttélése a Belvárosi (pesti) ferences templomban

BÓDISS TAMÁS

*A kolozsvári és debreceni énekeskönyvek dallamai
a mai református énekeskönyvben*

2010. szeptember 9. csütörtök

9.00 elnök: TARDY LÁSZLÓ (OMCE, társelnök,
Budavári Nagyboldogasszony-templom, kántor-karnagy)

FERENCZI ILONA

*Gondolatok a magyar nyelvű gregorián öt évszázadáról
– a XVI. század elejétől a XXI. század elejéig,
a kialakulástól az újrahasznosításig*

DOMOKOS ZSUZSANNA

Liszt Esztergomi miséjének vatikáni változata

KÖNCSE KRISZTA

*Tanár és tanítvány, Hennig Alajos, Kersch Ferenc,
Harmat Artúr pályája a hagyomány és megújulás tükrében*

FÖLDVÁRY MIKLÓS ISTVÁN

A Hartvik-agenda és a Német-római pontifikále

s z ü n e t

10.45 elnök: FERENCZI ILONA (LFZE, MTA ZTI)

IVANCSÓ ISTVÁN

*A liturgikus éneklés a magyar görög katolikus egyházban
Történeti áttekintés a liturgikus kiadványok tükrében*

TARDY LÁSZLÓ

Népének a szertartáskönyvekben

DÁVID ISTVÁN

Orgonafelügyelet mint értékvédelem a Dunamelléken

KISS GÁBOR

Pálos kyriale romanum?

ebédszünet

14.00 elnök: IVANCSÓ ISTVÁN (Szent Atanáz GKHF)

CSELÉNYI ISTVÁN GÁBOR
A Nyolchangú énektár

BENCE GÁBOR
XX. századi gyülekezeti énekek

DOBSZAY LÁSZLÓ
Solesmes, a Cecília-mozgalom és a reform

s z ü n e t

15.30 elnök: KOVÁCS ANDREA (LFZE ET Egyházzenei Kutatócsoport)

MEDGYESY-SCHMIKLI NORBERT
*Egy középkori karácsonyi matutinium-olvasmánytól
a csíksomlyói barokk passiójátékok égi pör-jelenetéig*

BUBNÓ TAMÁS
Hogyan tovább, görög katolikus liturgikus éneklés?

NIKODÉM GÉZA
A szent zene védelmében – másként

2010. szeptember 10. péntek

9.00 elnök: DÉRI BALÁZS (ELTE BTK)

SZENDREI JANKA
Két Gergely pápa

ECSEDI ZSUZSA
*Reformációra vagy megújulásra vár az evangélikus énekeskönyv?
A következő énekeskönyv lehetséges szerkesztési alapelvei*

DIÓSI DÁVID
Kultusz a posztmodern társadalomban

s z ü n e t

10.15 elnök: ECSEDI ZSUZSA (Szombathelyi Művészeti Szakközépiskola)

DÉRI BALÁZS
Megmaradás vagy újítás – szírek otthon és a diaszpórában

KISSNÉ MOGYORÓSI PÁLMA
A litánia a protestáns graduálokban

GILÁNYI GABRIELLA
*Horvát variáns, magyar variáns?
XVIII. századi pálos dallamaink új források fényében*

WATZATKA ÁGNES
Liszt Ferenc és a Budai Egyházi Zeneegyesület

ebédszünet

17.00 az LFZE Egyházzene Tanszékének
ökumenikus évnnyitó vesperása
az Avilai Nagy Szent Teréz-templomban,
km. a tanszék mai és egykori hallgatói,
vez. **MERCZEL GYÖRGY** (LFZE ET, adjunktus,
Avilai Nagy Szent Teréz-templom, kántor-karnagy)

18.00 záróünnepség
a Régi Zeneakadémia Kamaratermében

KÖRBER TIVADARNÉ (ny. min. főtanácsos)

Az egyházzene tanszék újraalapításának története

DOBSZAY LÁSZLÓ (LFZE ET, prof. emeritus)

A tanszak egykor és ma

ENYEDI PÁL (LFZE ET, tanszékvezető docens,
a Budapest–Zuglói Szent Antal-templom kántora)

Tükörcső – mit üzen a múlt?

18.45 fogadás a Régi Zeneakadémián

ÖSSZEFOGLALÓK

KOVÁCS IMRE

(PPKE BTK, docens)

Liturgia és oltárkép a középkorban: az eredet kérdése

Az utóbbi évtizedekben a hagyományos művészettörténeti, attribúciós kérdések mellett előtérbe került az oltárképek funkcionális vizsgálata. Ebben a megközelítésben a liturgiai szempontok kulcsfontosságú szerepet kaptak. Hiszen az oltárkép alapvetően az oltár funkciójával van kapcsolatban: oltár nélkül nincs oltárkép. A liturgia nyújtja a keretet, de az oltárképnek természetesen más reprezentációs elvárásoknak is meg kell felelni. Az előadás – XIII–XIV. századi példák felvonultatásával – az oltárretábulumok eredetének szerteágazó kérdéskörébe és interpretációs lehetőségeibe szándékozik betekintést nyújtani. Mégpedig, a konferencia célkitűzésének megfelelően, a liturgia oldaláról. Benne többek között azt vizsgálja, hogy az 1215-ös IV. lateráni zsinaton elfogadott *transsubstantiatio*-tan befolyásolta-e és vajon mennyiben az oltárképek elterjedését Itáliában és Északon.

HAFENSCHER KÁROLY

(teológus, a LFZE ET oktatója)

*Mennyiben volt konzervatív és mennyiben forradalmi
Luther liturgiareformja?*

Hagyomány és megújulás az evangélikus istentiszteleti életben

Nem elég érzésekre hagyatkozni, amikor – akár liturgiai tevékenység vonatkozásában is – ítéletet mondunk egy életműről: vajon az konzervatívnak vagy forradalminak mondható-e?

Luthert sokféle módon értékeli. Skatulyákat vagy divatos sémákat félretéve kell alapos vizsgálat tárgyává tenni az istentisztelet megújításával kapcsolatos írásait, tevékenységének összefüggéseit, döntéseinek hátterét. Munkássága egyszerre volt tradicionális és forradalmi. Hozzá mert nyúlni megszokott formákhoz, sőt, korábban megkérdőjelezhetetlennek hitt tartalmakhoz is, de úgy, hogy

nem csak tisztelte és nagyra becsülte, de hűségesen használta a lelki-szellemi örökséget, Isten népének hagyományát, a szent tradíciót. A Luther-kutatás nagy veszélye, hogy egy-egy területet kiragadva beszéljen a liturgia reformációjáról. Az előadás megpróbálja több oldalról közelítve nagyító alá venni a következő területeket:

- a) az igeliturgia megújítása és az igehirdetés liturgiában betöltött szerepe
- b) a mise reformja, különös tekintettel az áldozat kérdésére és a megigazulás tanítására
- c) az egyéni és kisközösségi kegyességi élet különböző területei a házi áhítattól kezdve (a család mint gyülekezet) a zsolozsmán át a litániáig
- d) az ordináció liturgiája és a papi hivatás (Amt) ügye
- e) a zene liturgikus szerepe.

KOVÁCS ANDREA

(LFZE ET Egyházzenei Kutatócsoport, tud. munkatárs)

„...secundum chorum almae ecclesiae Quinqueecclesiensis”

A könyvnyomtatás feltalálását követően a magyar egyházmegyék egymás után jelentették meg szerkönyveiket, melyek kiadását gondos előkészítő munka előzte meg, s melyekben saját, több évszázadra visszanyúló hagyományaikat rögzítették. A liturgikus könyvek közül a napi gyakorlat szempontjából legfontosabb a breviarium és a missale. A legkorábbi magyarországi rendeltetésű, de jelenleg teljes bizonyossággal egyik püspökséghez sem köthető misekönyv 1480-ban jelent meg Veronában. Ezt követte 1484-ben az esztergomi, 1487-ben a pécsi, 1495-ben a pálos, majd 1511-ben a zágrábi. A nyomtatott pécsi missale jelentőségét nagyban növeli az a tény, hogy az esztergomi érsekséghez tartozó pécsi püspökség területéről ma ez az egyetlen ismert liturgikus forrás. Hogyan illeszkedik a pécsi misekönyv a középkori magyar hagyományba? Milyen mértékben követi Esztergom szokásrendjét? Az eltérések mögött újító szándék, más irányból érkező hatások, vagy már korábban kialakult sajátosságok megőrzésének szándéka áll?

RIHMER ZOLTÁN

(latin filológus, jogtörténész, nyelvész)

Szabályozott megújulás

Egyházjog és egyházzene az ellenreformációtól a liturgikus reformig

Az egyházzene mint a liturgia szerves része a középkorban kívül esett a kánoni jogalkotás hatókörén, részletes szabályozásával pedig a liturgikus normaszövegek sem foglalkoztak. Így érthető, hogy az egyházi életnek éppen ezen a területén kezdtek el a leginkább tükröződni a XIII. századtól egyre erősödő társadalmi-kulturális változások. Válaszlépésként a Tridenti Zsinat, majd nyomdokaiban a pápaság a jog eszközehez nyúlva próbálta meg visszafordítani, illetve mederben tartani a szent zene elvilágiasodásának folyamatát, változó eredménnyel. 1562 és 1962 között több száz szentszéki dokumentum keletkezett ebben a tárgyban, miközben a normatívnak szánt liturgikus énekkönyveknek három generációja váltotta egymást: az első (az ún. *editio Medicea*) a korszak elején jelent meg, a második kettő (a Pustet-féle *editio Ratisbonensis* és a solesmes-i hátterű *editio Vaticana*) pedig az utolsó száz évben látott napvilágot. A dokumentumokban jól végigkövethető a régi és az új, az egyházaság és a korszellem folytonos küzdelme, amelynek kimenetelét végül az egyházzenétől, sőt az Egyháztól is független történeti folyamatok határozták meg. Ez utóbbiak árnyékában az egyre részletesebb jogi szabályozás a kitűzött célt: a hagyományos egyházzene teljes körű liturgikus restaurálását nem tudta elérni, végső összeomlását azonban sikerült jelentősen késleltetnie, megteremtve eközben azokat az intézményes alapokat, amelyekből egy következő, immár a poszt-modern tömegdemokráciák világában fogant megújulás kiindulhat.

KINCZLER ZSUZSANNA

(EHE, adjunktus)

Telemann, az egyházzene

Telemann egyházzenei tevékenységéről napjainkban kevés szó esik, pedig a gyakorló egyházzene számára szinte kiapadhatatlan forrást és gazdagságot jelentenek kantátái, passió-sorozatai. A hamburgi zeneigazgató és kántor, Telemann, hosszú élete és szolgálata során a város valamennyi

nagy templomát bőségesen ellátta liturgiába jól illő kórusmuzsikával, orgonaművekkel. Kapcsolatot tartott kora valamennyi nagy zenész- és egyházzenesz egyéniségével (J. S. Bach, Mattheson stb.), elméleti és gyakorlati téren egyaránt. Egyházi tevékenysége mellett a város világi zenei életébe is aktívan kapcsolódott be. Művészetének alaposabb ismerete a mai egyházzeneszek számára is irányadó, ötletadó lehet. Ehhez sok segítséget nyújt kiterjedt és fennmaradt levelezése. Az előadás több szempontból igyekszik vizsgálni a kort, a liturgiát és a művészt magát.

KURCZNÉ SZASZOVSKY ÁGNES

(LFZE, doktoranda)

A Veszprémi Pontifikále templomszentelési ordója

Az Országos Széchényi Könyvtár Clmae 317 jelzetű kézírata igen jelentős és típusában egyedülálló forrása a középkori Magyarország püspöki liturgiájának. Az eddigi kutatások kimutatták, hogy a kódex liturgikus rendje nem követi a korában már széles körben elterjedt Durandus-féle pontifikále rendjét, hanem valamely annál régebbi hagyományba illeszkedik. Mivel a kódex keletkezése a XIV. századra tehető, konzervativizmusát semmi esetre sem lehet a nyugathoz viszonyított elmaradottságnak tekinteni, hiszen a török korig Magyarország kulturális és egyházi értelemben is igyekezett lépést tartani az európai változásokkal. Mi lehet az oka tehát az újítástól való elzárkózásnak? Hagyománytisztelet? De vajon milyen hagyomány tisztelete?

Behatóbb elemzés során kiderült, hogy a kódex nem egységes: különböző fejezetei, szakaszai más-más tradíciót követnek, ezért az egyes ordókkal külön-külön érdemes foglalkozni. Zenei szempontból a templomszentelés benne a legfontosabb szertartás, hiszen mintegy negyven kottázott tételt tartalmaz. Előadásomban azokról a tapasztalatokról számolok be, amelyeket ennek az ordónak a vizsgálata során szereztem.

KÓVÁRI RÉKA

(MTA ZTI, tud. munkatárs)

Hagyomány és megújulás a Kájoni Cationale kiadásaiban

Kájoni János *Cationale Catholicum* c. énekeskönyve és annak későbbi, kisebb-nagyobb mértékben megváltozott tartalmú kiadásai

a magyar népének történetében fontos helyet foglalnak el. Nyomon követhető bennük az egyházi szövegalkotás és a liturgia változása is. A szövegek megváltoztatása és énekek kihagyása bizonyára egyháztörténeti eseményekkel függ össze. Habár a népének hivatalos liturgikus helyzete és megítélése évszázadok alatt állandó, a Kájoni-kancionále kiadásaiban mégis megláthatjuk az adott kor tényleges liturgikus zenei igényeit. Az Erdélyben napvilágot látott könyvek énekei egy részét a néphagyomány máig fenntartotta. Előadásomban e változásokat, a hagyományhoz való hűség és az újítás kettősét vázolom fel rövid népzenei kitekintéssel.

KUMINETZ GÉZA

(PPKE HTK, dékán)

A homília helye és szerepe a liturgiában

A liturgia fogalmának megvilágítása után két pólusának, a *ministerium Verbi et ministerium Sacrificiū*nek taglalása következik. Ezután az egyházi beszéd (szónoklat) műfajának bemutatása következik, ami egyfajta tipológia vázolásával zárul. Ezt követi a korszerű egyházi beszéd ismerveinek ismertetése, melynek egyszerre kell kielégítenie mind a retorika, mind az egyház tanításának tartalmi kívánalmait, szervesen betagozódva minden liturgikus tevékenységbe, különösen is a szentmisébe.

HORVÁTHNÉ CSOMÓ ORSOLYA

(LFZE ET, tud. munkatárs)

Hagyományörzés és megújulás a XVII–XVIII. századi Zágráiban – egy újra-felfedezett graduále tapasztalatai

A zágrábi székesegyház liturgiájának története egyedien alakult a XVII–XVIII. században: a tridenti rítus átvétele helyett – hosszas viták után – pápai engedéllyel megőrizhették középkori liturgiájukat egészen 1788-ig. Ez azonban nem jelentette a rítus teljesen változatlan formában való továbbélését, kisebb-nagyobb változtatások megjelentek a korabeli szerkönyvekben. Ezeket a változásokat

már megvizsgáltuk a processziós gyakorlatban a fennmaradt kései processzionálék alapján.

A Metropolitanska Knjižnica MR 6 jelzetű graduálójának részletes tanulmányozására, és ezzel az egész mise-anyag állandóságainak és változásainak vizsgálatára csak az elmúlt év folyamán kerülhetett sor. Az átfogó elemzés természetesen nagyobb lélegzetű munkát igényel, jelen előadásban mindössze néhány sarkalatos pontra hívjuk fel a figyelmet. Összehasonlításként a töredékesen fennmaradt XIV. századi zágrábi graduálét (AHAZU III.d.182.), a szintén XIV. századi MR 133 jelzetű misszálét és az 1511-es nyomtatott zágrábi misszálét használtuk.

Az előadás kitér a magyar szentek ünneplésének részleteire, a sanctorale szentjeinek jellemzőire, az alleluja-sorozatokra és néhány egyedi allelujára, a magyar forrásállományban ritka verzusos offertóriumokra, továbbá néhány kései bejegyzésre. Ezeket a részleteket kívánjuk bemutatni, hogy a zágrábi székesegyház liturgia-megőrző törekvése mennyiben valósult meg és mennyiben kapott új színezetet a mise énekanyagában.

FINTA GERGELY

(az EHE egyházzene tanszékének vezetője, a Deák téri ev. templom orgonistája)

Wenn wir in höchstem Nöten sein... – Vor deinen Thron...
J. S. Bach két korárelőjátéka

A referátum Bach két különböző időpontban, két életperiódusában írt korárelőjátékát ismerteti és veti össze.

TÖRÖK JÓZSEF

(PPKE HTK ny. egyet. tanár, LFZE ET)

A hagyomány és megújulás 1960–70 között a katolikus liturgiában

XXIII. János pápasága (1958–1963), majd a II. Vatikáni Zsinat (1962–1965) nem remélt, talán nem is remélhetett megújulást hozott a Katolikus Egyház életében. Úgy tűnt, hogy a Szentírás és az egyházatyák újra-fölfedezése, az ökumenizmus kibontakozása, visszatérés az ősi teológiai hagyományokhoz és nyitás a kortárs világ problémáira – lett legyen az tudományos, kulturális, társadalmi –

hivatalos jóváhagyással, rendezetten, mozgalom-szinten átfomálja a katolikus tömegek közgondolkodását, s a nem katolikusokban fölkelti a csatlakozás vágyát. Nem így történt: a papi és szerzetesi hivatások eszésszerű csökkenését, az egyháziak tömeges hivatás-elhagyását nem tudta ellensúlyozni a népnyelvű liturgia pozitív hatása, s a pap „emberbarát” elhelyezkedése az oltár mögött. A „miseáldozat” feledésbe merülése nem vonzott tömegeket a „bankettre”.

Mi történt valójában?

DEÁKNÉ KECSKÉS MÓNIKA

(SzIE Zeneműv. Int., adjunktus, Belvárosi ferences templom, regens chori)

Régi és új együttélése a Belvárosi (pesti) ferences templomban

A Pesti ferences templomhoz tartozó ferences rendház történetét egészen 1250–60-ig vezethetjük vissza. A középkorban a város terjeszkedése révén a templom jelentős lelki centrummá vált. Miként változtak meg a hagyományok a ferences rend kényszerű távozásával a II. világháború után, milyen fordulatot hozott a II. Vatikáni Zsinat, majd a rend visszatérése? Az előadás középpontjában a templom jelenlegi liturgikus és egyházzenei gyakorlata áll.

BÓDISS TAMÁS

(LFZE ET, adjunktus)

*A kolozsvári és debreceni énekeskönyvek dallamai
a mai református énekeskönyvben*

Mind a mai napig nem sokat tudunk arról, hogyan keletkezett az első hangjegyes református énekeskönyv Kolozsvárott 1744-ben. Milyen azonosságok és különbségek tapasztalhatók a három évtizeddel később Debrecenben kiadott kottás gyűjtemények és a kolozsvári nyomtatvány között? Melyik forrás dallamközlése hitelesebb? Egyáltalán: mennyiben lehet hiteles és a korabeli gyakorlatot átörökítő régi dallamjegyzés? Vizsgálódásainkban a korabeli dallamalakokat a mai református énekeskönyv közléseivel is egybevetjük.

FERENCZI ILONA

(LFZE, docens, MTA ZTI, tud. főmunkatárs)

Gondolatok a magyar nyelvű gregorián öt évszázadáról – a XVI. század elejétől a XXI. század elejéig, a kialakulástól az újrahaznosításig

A gregorián ének magyarországi történetében a XVI. század elején új fejezetet jelez az anyanyelvű tételek megjelenése. Bár az első magyar nyelvű gregorián tételek a katolikus egyház használatához kötődnek, a latin nyelvű gregorián magyar nyelvre fordításának folyamata a reformáció hatására bontakozott ki az anyanyelvűvé tett liturgia számára. Az előadás kísérletet tesz arra, hogy végigkövesse a magyar nyelvű gregorián félévezredes útját: számba veszi a kialakulásának idejéből fennmaradt töredékes forrásokat, majd a XVI–XVII. század jelentős liturgikus kézirateit és nyomtatványait, a református, evangélikus és unitárius graduálokat, és értékeli a használatról szóló információkat. Melléjük állítja a XVII–XVIII. században elszórtan jelentkező katolikus kísérleteket. Végül a XIX–XX. századi reformmozgalmak hatására újból előtérbe került gregoriánnak, annak magyar anyanyelvű változatának a különböző felekezetekben betöltött szerepéről szól.

DOMOKOS ZSUZSANNA

(LFZE Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont, igazgató)

Liszt Esztergomi miséjének vatikáni változata

Az esztergomi székesegyház 1856-os felszentelésére készült ünnepi mise Liszt alkotói pályáján egy következő korszak kezdetét nyitja meg: korai motettái, első, férfikarra írt miséje (1848) után az Esztergomi mise többszöri megszólaltatása döntően igazolta magának a zeneszerzőnek és az egyháziak számára is, hogy alkotói tehetségét a jövőendő időszakban elsősorban az egyházzene területére kell összpontosítania.

A zeneszerző annyira fontos művének érezte ezt a misét, hogy a partitúra kivételes igényességgel kidolgozott, díszkötésű példányát azonnal a megjelentetés után, 1859-ben elküldte ajándékba IX. Piusz pápának Gustav Hohenlohe érseken keresztül abban a reményben, hogy a mű felcsendülhet majd a Szent Péter-bazilikában

is. Ott azonban nem volt szokás, hogy zenekari miséket adjanak elő, a kórust az egyházzenei reformtörekvések értelmében legfeljebb az orgona és néhány vonós hangszer támaszhatta alá. Ezért a Bazilika ünnepi szertartásain résztvevő Cappella Giulia karnagyát, Salvatore Meluzzit megbízták, hogy a vatikáni előadás számára készítsen a zenekari szölamanyagból a helyi adottságoknak megfelelő orgona-kivonatot, amelyhez még cselló és kontrabasszus szölam társul. Az Esztergomi mise eredeti, zenekari változata és az úgynevezett vatikáni verzió zenei különbségei elsősorban liturgiai okokra vezethetők vissza, Liszt eredeti partitúrájának és Meluzzi átírtjának összevetésénél két tradíció, két zeneesztétikai nézet szembesül egymással. Az előadás ennek a nézetkülönbségnek néhány konkrét zenei vetületére mutat rá.

KÖNCSE KRISZTA

(Budapesti Szent Margit Gimn., tanár)

Tanár és tanítvány, Hennig Alajos, Kersch Ferenc, Harmat Artúr pályája a hagyomány és megújulás tükrében

Hennig Alajos a pedagógus és zeneszerző, aki Liszttel is kapcsolatban állt. Hennig tanítványai között fontos kiemelni Kersch Ferencet, aki az egyházzenei megújulás tevékeny részese és elindítója volt Bogisich Mihállyal közösen. Harmat Artúr, aki Kersch tanítványa volt, a Zeneakadémia egyházzene szakának tanáraként, majd tanfelügyelőként vehetett részt az egyházzene új útjainak kialakításában. Előadásomban a kiindulópontokra helyezem a hangsúlyt, de a folyamatot is ábrázolom a magyarországi egyházzenei reformokban.

FÖLDVÁRY MIKLÓS ISTVÁN

(ELTE BTK, adjunktus, LFZE ET, tanársegéd)

A Hartvik-agenda és a Német-római pontifikále

A zágrábi egyetemi könyvtár MR 165-ös jelzetű, általában Hartvik-agendának nevezett kódexe egyike a magyarországi liturgia legrégebb és legjelentősebb emlékeinek. A püspöki ordókat és az egyházi év rendhagyó szertartásait tartalmazó forrás értékelése azonban – kelendő kontextus híján – máig nem egyöntetű. Vitatott, hogy a könyv

a tulajdonképpeni „magyar” rítus tanúja-e, hogy sorolható-e valamely ismert liturgikus könyvtípushoz avagy kevert műfajú, és hogy vajon saját korához, a XI. század végéhez képest hagyományos jellegű vagy épp ellenkezőleg, újító tartalmi és szerkezeti megoldásokat alkalmaz. Jóllehet előzetes, nem teljes körű vizsgálódások alapján mindhárom kérdésre választ próbáltunk már adni, a kézirat módszeres földolgozása és a kortárs európai környezettel való összevetése még váratott magára. E munka első és talán legfontosabb állomása az első ezredforduló környékének referenciaértékű szerkesztményével, a X. század közepén keletkezett Német-római pontifikáléval való összehasonlítás volt. Előadásunk az így nyert legfontosabb eredményekről számol be.

IVANCSÓ ISTVÁN

(Szent Atanáz GKHE főisk. tanár)

A liturgikus éneklés a magyar görög katolikus egyházban Történeti áttekintés a liturgikus kiadványok tükrében

A bizánci egyházban a hangszeres énekkíséret nem ismeretes. Viszont az éneklés meglehetősen fejlett: a szertartások elengedhetetlen része. Ennek ellenére meglepőnek mondható, hogy a magyar görög katolikus egyházban meglehetősen kevés a kottás kiadvány. Az előadás az iménti alap gondolatokból kiindulva az utóbbiakat kívánja bemutatni.

TARDY LÁSZLÓ

(az OMCE társelnöke, a Budavári Nagyboldogasszony-templom kántor-karnagya)

Népének a szertartáskönyvekben

A XIX. század folyamán megjelenő szertartáskönyvek (és kántorkönyvek) a latin és anyanyelvű tételek együttes használatát mutatják az ünnepélyes szertartások alkalmával: „Midőn pedig a’ Protzessio járásbúl vissza érsz a’ Templom ajtajához ... meny bé a’ Templomba magad, vagy többek magaddal ... és kezd el a következő éneket deákul, vagy magyarul: *Nota propria*. Gloria laus et honor ... A’ hol pedig magyarul kívántatik mondani a’ *Gloria laus et honor etc.* itt vagyon: *A’ maga Notájára*. Ditsőség és ditséret, te néked Meg-váltó Királyunk ...” (Fekete Ferentz: Út mutató Kántor könyv. Szegeden 1823.)

A Zsasskovszky Testvérek Karénekes Kézikönyvében (1853) az

Úrnapi körmenetnél ezt olvashatjuk: „...mire a Pap a Szentségtartóval kifordulván intonálja: »*Pange lingua*.« Székesegyházaknál ez az ének folytatatik latinul, egyebütt magyarul, s a menet a templomból kiindulván, a »*Mondj éneket*« mindaddig énekeltetik, míg a pap a Szentséggel az első Oltárhoz érkezett.”

A gyűjtemények tehát nemcsak az énekek szövegét (dallamát) közlik, hanem pontos leírását adják a korabeli liturgikus gyakorlatnak.

DÁVID ISTVÁN

(KRE TFK, főisk. tanár, intézetvez., a Nagykőrösi Ref. Gyülekezet orgonistája)

Orgonafelügyelet mint értékvédelem a Dunamelléken

Egy évtizede vetődött fel a Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiumának Egyházzenei Szekciójában annak gondolata és lehetősége, hogy történeti értékű sípos orgonáink megőrzése és gondozása érdekében pénzügyi alapot kell létrehozni, évente kiosztható költségvetési keret formájában. Az akkori szerencsés konstelláció (Városi Konferencia, NKA pályázati lehetőségek beindulása, egyházipolitikai akarat, stb.) megteremtették annak lehetőségét, hogy elsőként a református egyházban a Dunamelléki Egyházkerület hatáskörében és területén létrejöjjön az Egyházzenei Bizottság mellett működő ún. Orgona-felügyelet. Ennek megindulása és működése, szabályrendszerének kidolgozása mind a mai napig sok kérdést vet fel. A felügyelet működése kétségtelen fontosságán túl – az elvek, eszmék és téveszmék ütközésének évtizedes lenyomataként – a még mindig megjelenő nemtörődömségre és szakszerűtlen gondolkodás következményeire is fényt derít. Ugyanakkor – a sokszor „orgonakommandóként” emlegetett felügyelet – szerencsés helyzetben értékes műemlékorgonák megőrzését és újjászületését is szolgálhatta. Ebbe a témába kíván bevezetni az előadás, közel egy évtized tapasztalatainak és dokumentumainak tükrében.

KISS GÁBOR

(MTA ZTI, tud. főmunkatárs)

Pálos kyriale romanum?

Közismert és a források elemzése révén bizonyítható tény, hogy a pálosok középkori liturgikus gyakorlata döntő mértékben az esztergomi úzusra épült. Bár a Tridentinumot követően valamennyi pálos forrás explicit formában jelzi, hogy immár az új római liturgikus szisztémát követi, annak érvényesülése korlátozott volt. Az ünneprend és a liturgikus szövegek paravánja mögött egy ideig, idővel csökkenő mértékben, tovább élt a középkori dallamhagyomány is. A XVII. századi források esetenként új szöveggel is megőrizték a régi dallamokat, s még a XVIII. század leszállt és egyre inkább a tridentinhez hasonló repertoárjában is maradtak a régi hagyományból eredő megoldások, dallamváltozatok.

Felvetődik a kérdés, hogyan ment végbe a dallamanyag megőrzése, illetve „modernizálása” egy olyan műfajcsoport esetében, amelynek kodifikációs szintje már a középkorban sem érte el a többi műfajét. Mivel az ordinarium esetében a szöveganyag semmiféle kényszerítő erővel nem bír a dallamok megválasztására és beosztására nézve, a repertoár összeállításában – ebben az esetben megőrzésében – nagyobb szabadság érvényesülhetett. A XVII. századi pálos ordinarium-gyakorlatban tovább élt a középkori esztergomi karakterű repertoár, amelynek hagyományozásában a Tridentinummal összefüggő törés ekkor még alig tapasztalható. A XVIII. században e folytonosság megszakad, ám a kéziratok forrásokban élénk lépő új ordinarium-repertoár meglepő módon az ekkorra már széles körben elterjesztett római kyrialéval sem azonos. A tudatos szerkesztői munka jeleit magán viselő formula-sorozat sajátosan ötvözi a középkori magyar, illetve a pálos hagyomány elemeit a tridenti reformot követő újításokkal, modern repertoárszervezési elvekkel.

CSELÉNYI ISTVÁN GÁBOR

(PPKE VJK, főisk. tanár)

A Nyolchangú énektár

A magyar görög katolikus egyház énekrendje az ókori zenei örökség jó néhány vonását örökölte. Ezek közül is kiemelkedik az Oktoéchosz,

a Nyolchangú énektár. Mindmáig vitatott, mit kell értenünk itt az oktoéch alatt. Eleinte még nem nyolcféle hangsort (skálát), csupán szöveg- és dallammintákat (patterneket). A görög egyházban a kifejezés már „skála” jelentést nyert: modális skálák sora (tehát nem a ma egyeduralgódó dūr- és moll-hangnem), dór, fríg, líd és mixolid dallamok. Ezeket öröklő a szláv egyházi zene, melynek örököse a kárpátaljai, majd a magyar görög katolikus egyház is.

BENCE GÁBOR

(középkolai tanár, az evangélikus kántorképző vezetője, Budapest-kelenföldi kántor)

XX. századi gyülekezeti énekek

Egyházzene körökben közhelyszerűen állapítjuk meg gyakran, hogy a XX. század korszerű zenei nyelve nem könnyen egyeztethető össze az egyszólamú gyülekezeti éneklés támasztotta igényekkel. Mégis, mint minden korszakban, a XX. század második felében is születtek gyülekezeti énekek, legalábbis próbálkozások. A kísérletek olykor csak stílusgyakorlatokat eredményeztek, máskor a könnyűzene területére tévedve próbáltak modernnek lenni, s néha pedig gyülekezeti szinten énekelhetetlen zenei rendszereket használtak.

Van azonban a XX. századi zenei gondolkodásnak egy olyan sajátossága, ami jellegzetesen megkülönbözteti a korábbi stílusoktól, de ugyanakkor nem zárja ki a közös énekelhetőséget. Ez a század összegző látásmódja. A huszadik század zenei kultúrája a kortárs zenével legalábbis egyenrangú szinten használja és vallja magáénak az elmúlt korok zenei nyelveit, egyidejűleg többet is. Ennek eredményeként születhettek olyan gyülekezeti énekek, amelyek ennek az egyszerre látásnak termékei: nem eklektikus alkotások, hanem a múlt különböző rétegeire építő finoman formált és jól énekelhető dallamok.

DOBSZAY LÁSZLÓ

(SZIMA, elnök, LFZE ET, prof. emeritus)

Solesmes, a Cecília-mozgalom és a reform

Solesmes egy akkor háromszáz éves „újító” korszakon keresztülválva, a korábbi „hiteles” gregorián ének restaurációját tűzte ki célul. Mik

voltak a mélyebb indítékai e törekvésnek, s a konzervatív tendencia milyen megújító eredményeket termelt az egyházzene történetében?

Hozzá nagyon hasonló volt a röviddel később megindult német Cecília-mozgalom szándéka, csak éppen nem a gregorián ének, hanem a *polyphonia sacra* terén. Tárgyának megfelelően hatása is széles körű, a zene több területére kiterjedt volt. Hogy viszonylott a mozgalomban az értékőrző, sőt -helyreállító és -védő elem a történelmi megújulás szándékához vagy legalábbis eredményéhez? Végül: melyek voltak azok az elemek, melyek révén e két rokon egyházzenei mozgalom beilleszkedett korának zenetörténeti, sőt általánosabb művelődéstörténeti irányzatai közé?

MEDGYESY-SCHMIKLI NORBERT

(PPKE BTK, adjunktus)

Egy középkori, karácsonyi matutinum-olvasmánytól a csíksomlyói barokk passiójátékok égi pör-jelenetéig

A XVIII. századi csíksomlyói ferences misztériumdrámák egyik legérdekesebb jelenete az égi pör: Ádám bűnbeesése után Deus Pater udvarában az Ószövetség nagyjai és az allegorikus figurák (Misericordia, Iustitia, Innocentia, Sapientia, Fides, Amor, Dolor) eldöntik, hogy Jézus Krisztusnak meg kell testesülnie, és kereszthalállal kell megváltania a világot. A vita legkorábbi gyökere Pseudo-Augustinus VI. századi sermója, amely a Rajna-vidéken karácsony matutinumának 6. olvasmánya volt, és – természetesen – a megtestesülésről szólt. Később ezt liturgikus dráma keretében dramatizálták. A XV. században Eustach Marcadè, Arnoul Grèban, valamint a magyar Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát hatására (hozzávéve Pseudo-Bonaventura *Elmélkedéseit*) a vita előadási időpontja átkerült nagypéntekre. Így vált részévé nemcsak a csíksomlyói és a kantai passiójátékoknak, hanem Ádám-siralomként és angyal-vigasztalásként a XVII–XVIII. századi protestáns graduálok és katolikus népi kéziratok énekeskönyvek nagyheti énekanyagának.

BUBNÓ TAMÁS

(Szent Atanáz GKHF, tanár)

Hogyan tovább, görög katolikus liturgikus éneklés?

Hatvan év után főiskolai szinten indult újra Nyíregyházán a görög katolikus kántorok – vagy ahogy régebben e régióban hívták – az éneklészek képzése a 2009–2010-es tanévben. Az örömteli esemény számos problémát vetett a felszínre:

1. a variánsok sokaságában megörökölt hagyományt milyen módon lehet lényegileg megtartva, mégis művészi színvonalon továbbéltetni és -fejleszteni?
2. Kell-e egységes magyar görög katolikus dallamkincs?
3. Kell-e új dallamokkal gyarapítani a szláv, elsősorban a kárpátaljai ruszin hagyományból átvett énekkincset?
4. A liturgikus szövegekhez alkalmazkodják-e a szabad dallamképzés, vagy előrébb való a zenei „kaptafa”, azaz az initiumok és kadenciák biztonsága?

Fontos, lényegi kérdések, amelyek megosztják a görög katolikus liturgia híveit. Minden fórum, vélemény és szakmai segítség hozzájárulhat megoldásukhoz.

NIKODÉM GÉZA

(kántor, a Richter János Zeneműv. Szakközépisk. zenetanára)

A szent zene védelmében – másként

Szimpoziumunk mottója akár egy olyan felekezeti egyházzenei találkozó alap gondolata is lehetne, amelyben mindazon zenei műfajok bemutatkoznak, amelyek napjaink templomi gyakorlatában helyet kapnak. Egy ilyen képzeletbeli összejövetele a különféle műfajok kavalkádjával találkozhatna az érdeklődő.

A hagyomány és megújulás jegyében lenne például gregorián ének, persze „etnofolk” jellegű feldolgozásokban is, de megszólalnának az ún. korai többszólamúság tételei is, esetleg a „gothic music” műfajával ötvözve. Hallhatnánk történelmi énekeket is korabeli hangszerekkel és rockzenekari kísérettel egyaránt, és megszólalhatnának a népzenei gyűjtések egyházas jellegű tételei is a legkülönbözőbb akusztikus és elektronikus feldolgozásban. És nem melleleg

bemutatkoznának a biztos sikert jelentő, állítólag „hagyományos” afroamerikai zenét „megújult” formában játszó gospel-együttesek, hozzájuk kapcsolódóan pedig beatzenekarok és dicsőítő csoportok is magas szintű hang- és fénytechnikával, valamint sztepptáncosokkal.

Vajon mit jelent a „hagyomány” és mit a „megújulás” a különféle beállítottságú keresztény/keresztyén zenészek számára? Hogyan, milyen elvi alapokkal a háttérben érvelnek saját gyakorlatuk mellett vagy akár mások gyakorlatával szemben az egyes műfajok képviselői? És legfőképpen: milyen meglátások alapján szállnak síkra a szent zene védelemében azok – például pietista jellegű közösségek vagy kisebb felekezetek –, akik egyébként sok tekintetben távol állnak a hagyományos, kötött liturgiától?

Ilyen és hasonló kérdésekre keres választ az előadás.

SZENDREI JANKA

(LFZE ET, prof. emerita)

Két Gergely pápa

I. és VII. Gergely pápa neve szimbolikus jelentőségű: egy-egy sorsfordító korszak kiemelkedő alakjai ők. I. Gergely századában dőlt el, hogy az a gazdag liturgikus és zenei hagyaték, melyet az antik keresztény Róma adott az utókornak, miként találja meg helyét a középkori keresztény liturgiában és kultúrában, és hogyan válhat egy város énekéből az egész latin Európa számára – beleértve annak új népeit is – anyanyelvűvé. Itt tehát kézzelfogható a megőrzés és megújítás szoros kapcsolata.

VII. Gergely és Arezzoai Guido egyként a XI. század gyermekei. Munkájuk között ha nem is közvetlen, de nem elhanyagolható kapcsolat van. Az ún. gregorianizmus az egyház belső megtisztítását és egy nagyvonalú egyházpolitikai koncepciót célzott, s ebben a kontextusban találta meg helyét Guido újítása is. Ez a mű megőrző, konzervatív a tekintetben, hogy egy meglévő, kanonizált anyag jobb megőrzését, továbbadását, napi gyakorlatát szolgálta. De újító annyiban, hogy emellett új utak felfedezését tette lehetővé, s végül, hatásában, az európai zenetörténet legforradalmibb lépésének bizonyult.

ECSEDI ZSUZSA

(a Szombathelyi Művészeti Szakközépiskola tanára,
a Budahegyvidéki Evangélikus Gyülekezet kántora)

**Reformációra vagy megújulásra vár
az evangélikus énekeskönyv?**

A következő énekeskönyv lehetséges szerkesztési alapelvei

Az előadás jó alkalmat ad az amúgy is régóta szükséges gondolati megalapozásra, majd a munkamódszer kialakítására.

Első teendő az *Evangélikus énekeskönyv* (1982) és a *Gyülekezeti liturgikus könyv* (2007) kritikai vizsgálata, egységes szempontrendszer alapján. A dallamok, valamint az eredeti szövegek és fordítások stílusának, minőségének megítélése után szükség van arra, hogy meghatározzuk mindezek viszonyát a forrásokhoz, illetve egy lehetséges ideális formához.

Az énekeskönyv koncepciójának kialakításakor a témák, arányok meghatározásával kell kezdeni a munkát. Elengedhetetlen a hazai felekezetek és a külföldi társegyházak énekeskönyveinek áttekintése.

A megfelelő munkatársak megtalálása, illetve kinevelése után szükséges a különböző tudományágak és művészetek területén tevékenykedők munkájának pontos meghatározása, összehangolása, majd számonkérése. De a legfontosabb, mindent megelőző kérdés: milyen típusú énekeskönyvre van szükség a XXI. században, milyen közösségek számára? Ezért a himnológiai szakmai munka elkezdésével párhuzamosan szociológiai, teológiai, pszichológiai szempontú átgondolás is szükséges.

DIÓSI DÁVID

(BBTE, Kolozsvár/Gyulafehérvár, adjunktus)

Kultusz a posztmodern társadalomban

A posztmodern társadalom kulturális kontextusában a vallás általában – a kultusz *par excellence* – az egyéni haszonkalkuláció tárgyává vált. A mai ember cél-orientált, racionális életvitele pedig a szimbólumok és rítusok célmentes világával merő ellentétben áll. A kereszténység, kultuszával együtt, a plurálisan formálódó világ vallásos jelenségeinek csupán egyike, monopolhelyezete megszűnt. A kereszténység regressziója vitathatatlan jelenséggé vált napjaink egyháza számára is, amely a liturgiát mint utolsó, be nem vett más-

tyát – mintegy csodafegyverként is kezelve – pasztorációs területté, tömegkommunikációs médiummá tette. A kultusznak azonban, ha nem akarja önazonosságát elveszíteni, továbbra is az örökkévalóság transzparens ikonjának kell maradnia. A kultusz szilárd formájának Istennek a jelenre vonatkozó parúziáját kell garantálnia, visszafogva az embert a szabadosságra épülő mindennemű túlkapástól, valamint Isten és nem az ember szabadságának kell teret engednie, megóvva önmagát az ember egyoldalú manipulálásától.

DÉRI BALÁZS

(zenetudós, klasszikus filológus, középkorkutató,
ELTE BTK Latin Tanszékének vezetője)

Megmaradás vagy újítás – szírek otthon és a diaszpórában

Úgy tűnik, hosszú évszázadokon át a szír orthodox (jakobita) egyházban – elzártságában, üldözöttségben és általában nagy szegénységben – nem merült fel a liturgia változtatásának, tudatos gazdagításának igénye. Elszegényedéssel mindenképp számolhatunk: számon tartott rítusváltozataiból (ezek mindenekelőtt dallamváltozatokban mutatkoztak meg) egyetlen maradt meg teljes épségben, egy ősi rítust egyetlen elüldözött, de egyben maradt gyülekezet őriz, más rítusok jóvátehetetlenül eltűntek. (A „nesztoriánusoknál” a szerzetesség és ezzel a szerzetesi zsolozsma is eltűnt.) Kimondva-kimondatlanul, a veszélyt föl sem mérve, gyakorlatilag belső ellenzék nélkül robbanásszerű újítások fenyegetik a szír liturgiát: alkalmazkodás a városi felgyorsult léthez (az istentiszteletek rövidítése), alkalmazkodás a globalizált kultúrához (a könnyűzenében, a hangszerhasználatban és az ifjúság magatartásában), alkalmazkodás az új kegyességi formákhoz (egyaránt példának tekintve a neoprotestáns és a zsinat utáni katolikus szellemiséget). Kérdés, hogy a kisszámú szerzetesség, a néhány elzárt falusi közösség és néhány tudatos lelki vezető a diaszpórában megőrzi-e és átadhatóvá tudja-e tenni a szemünk láttára tönkremenő „legősibb keresztény liturgiát”?

KISSNÉ MOGYORÓSI PÁLMA

(Nyíregyházi Főiskola BMK, adjunktus)

A litánia a protestáns graduálokban

A protestantizmus kezdetén a litánia még fontos műfaj volt a reformált egyházakban. Luther Márton saját változatát, a *Latina litania correctát* a Mindenszentek litániájából készítette el 1529-ben, amely a magyar protestáns gyakorlatba átültetett *Litania maior* szövegének alapjául szolgált. A középkor folyamán a római egyházban többféle litánia-dallam is használatban volt, Magyarországon az esztergomi rítusban egy ősi, fríg forma élt. A protestáns graduálok szerkesztői az általános gyakorlattól eltérően azonban nem a középkori dallamintát őrizték meg, hanem egy teljesen új, egyedi dallamot alakítottak ki.

A hazai gyakorlat elsősorban a *Litania maior*t tartotta életben, a *Litania minor* műfaja kevésbé tudott meggyökerezni. Erre abból tudunk következtetni, hogy a „kis litániát” a graduálok közül egyedül az Eperjesi közli. Ennek szöveg- és dallamintáját szintén német forrásban, Luther Márton középkori dallameredetű, német litániájában találjuk meg.

GILÁNYI GABRIELLA

(MTA ZTI, tud. munkatárs)

Horvát variáns, magyar variáns?

XVIII. századi pálos dallamaink új források fényében

Buda visszafoglalását (1686) és a pálos rendi élet XVII. század végi újjászületését követően a remeterendben fellángoló nemzetiségi feszültségek a magyar és a horvát (illetve osztrák-horvát) rendtartomány különválásához vezettek: 1700-ban a magyar rendházak csaknem fele került horvát kézbe, közöttük Csáktornya, Remete és Lepoglava. A horvát pálos rendtartomány önállósodásának ténye több liturgikus zenére vonatkozó kérdést is fölvet, melyek közül a legfontosabbak:

1. rekonstruálható-e a XVIII. századi latin egyszólamú horvát pálos énekanyag;
2. ha igen, milyen a dallamreperatórja és -stílusa a XVIII. századi retrospektív magyar kéziratok zenei tartalmához képest?

A források szűk köre eddig nem tette lehetővé a zenei vizsgálatokat, ám a közelmúltban zágrábi kutatásaink további XVIII. századi horvát pálos forrásokat tártak fel (a mise és a zsolozsma énekeivel), amelyek új fényt vetnek a XVIII. századi pálos zenei gyakorlatra, különösen a hagyományörzés és megújulás kérdésében. Az előadás a kottás kéziratok zenei összehasonlításának első eredményeit foglalja össze néhány szemléletes példán keresztül, a dallamok legmélyebb rétegének, a zenei stílusnak a szintjén.

WATZATKA ÁGNES

(LFZE Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont, tud. munkatárs)

Liszt Ferenc és a Budai Egyházi Zeneegyesület

Az 1870-ben Magyarországra visszatelepedett Liszt a magyar zene minden területét figyelemmel kísérte. Különösen szívén viselte az egyházzene ügyét, és a Zeneakadémia felállításakor nem kisebbet, mint Franz Wittet, a német Cecília-mozgalom elnökét próbálta megnyerni egy létesítendő egyházzenei tanszék vezetőjének.

Liszt a ceciliánus elveket a német mozgalomnál sokkal tágabban értelmezte, és úgy nyúlt a palestrinai örökséghez, hogy nem mondott le kora zenei nyelvezetéről. Magyarországon mégis kifejezetten ceciliánus irányú tevékenységet fejtett ki: szívesen bátorította a ceciliánus szellemben működő magyar zeneszerzőket, külföldi kapcsolatokat szerzett és ösztöndíjakat juttatott nekik.

Liszt legjelentősebb ceciliánus megnyilvánulásai Magyarországon a Budai Egyházi Zeneegyesülethez kapcsolódnak. Támogatta az együttest, betanított és megszólaltatott velük több *a cappella* kórusművet, és az együttes segítségével próbálta megkedveltetni a magyar templomi közönséggel a vokális polifónia remekműveit. Bár tevékenysége ellenállásba ütközött, és nem hozott látható eredményt, a történelem igazolta törekvéseit: az 1897-ben megalakult magyar Cecília Egyesület mindmáig Lisztet tekinti szellemi atyjának.